

Avtor se torej na eni strani ponuja kot teoretik ideologije, po drugi strani pa tudi kot ideolog prakse. S kazanjem na družbene stereotipe se zavzema za družbene spremembe na področju slovenske športne politike, saj ga, kot pravi, moti ideološki anahronizem in ideološko neznajdenje konceptualnih in spontanih slovenskih športnih ideologov – tako civilnih, kot državnih. Morda prenačljeno, vendar odkritostrčno in deklarativno se avtor opredeli za ideologije, ki izhajajo iz civilne družbe in ki nimajo gospodarskih pretenzij. Ali pa? *Subjekt v ideologiji (športa)* je ob *Ideoloških paradigmah v športu (... ko poseže vmes država)* – Vodebovi prvi knjigi – v marsičem pionirsko delo: zaradi svojstvenega poseganja na področje ideologije športa kot občutljivega segmenta družbene kulture deležne posebne pozornosti je ideologija kot taka smiselna, le teoretsko prodreti moramo vanjo in spoznati njeno resničnost.

Lucija Mulej

Herve Le Bras: Kri in gruda: pregled teorij migracij v XX. stoletju.

Ljubljana: Studia Humanitatis, zbirka Varia, 2003

117 strani (ISBN 961-6262-43-2), 2.500 SIT

prevod Mateja Petan

Pričujoča knjiga slika stanje zavesti prejšnjega stoletja; aktualnost pridobi predvsem glede na kontekst novih družbenih formacij, od katerih najbolj v nebo vpijoč je brez dvoma proces globalizacije.

Več na zemljo je stara kot človeštvo samo; historično transparentno dejstvo identifikacije naših prednikov glede na teritorij in sorodstvene vezi, ki so bile neposredno implementirane v takšne in drugačne teritorialne sisteme, pričuje o pomenu grude in krvi. Zato geslo »*Blut und Boden*« gotovo ni naključno, favorizirano pa je zlasti z družbenimi spremembami informacijsko-komunikacijskih tehnologij, kjer govorimo o pojmu ubikvitete (vseprisotnosti). Razdor homogenih enot, kot so nacionalne države, ki se povezujejo v nadnacionalne konglomerate, za filozofijo »*Blut und Boden*« predstavlja vse prej kot tiho grožnjo. Prepoved nošenja muslimanskih rut med francoskimi osnovnošolkami islamskega porekla izpričuje strah pred izgubo heterogenosti (specifičnosti neke avtohtone skupine). Po drugi strani pa račun globalizacije, katere tipični proizvod je homogenizacija (generalizacija) identitet, preferenc in nenazadnje raznorodnih družbeno-političnih diskurzov, kaže na drugačne slike.

Francija in Nemčija sta v diskusijah o »globalni vasi« evropskega prostora očitne izjeme hipnega pregleda. Kar se prve tiče, je teritorialno samo-zavedajoča se država, ki ne dvomi v meje svojega ozemlja, pač pa v pestro sestavo njenih prebivalcev (Baski, Bretonci, Flamci, Alzačani, Korzičani), če izvzamemo za evropski prostor tipično fobijo pred tujci. Po drugi strani pa je Nemčija s svojim germanskim poreklom »avtohtonih« državljanov, torej, kar se tiče krvi, pomirjena, vendar pa ima težave z grudo, saj negotovost ozemlja sega (vsaj kar se tiče časa moderne) v zadnje aktualno obdobje problematike nenehnega spreminjanja mej med letoma 1870 in 1989. Nemčija in Francija imata zgodovinsko utemeljene vezi, ki se prepletajo že več stoletij. Tak primer je Alzacija, ki nas opomni na slovenske razmere. Alzacija – ali pripada germanskemu svetu, ki jo bo zase terjal zaradi krvi, ali pa državi francoski, ki grude ne bo izpustila iz rok? Ali podobno napisanemu – ali Slovenija sodi na južnoslovansko ozemlje ali pač k Avstriji, s katero je kot provinca odslužila časovno morda predolgo tlako?

Vendar pa majhne homogene države niti pod razno ne igrajo stranske vloge, morda celo strateško oporno točko za tisto, »kar v resnici gre«. Primeri majhnih, relativno homogenih držav, so številni. Podobno kot Alzacija in Slovenija, ki sta obremenjeni z ambivalenco, tudi Finska kot

hibrid pretekle zgodovine z Rusijo in sedanje navezave na Skandinavijo daje vtis nikogaršnje zemlje, vmesnega prostora imperialnih držav. Še bolj negotovo usodo najdemo v Nepalju kot vmesnemu ozemlju med Indijo in Kitajsko itd.

Manjše države imajo prednost in apostolsko vlogo medija pomiritve nasprotij, s čimer na videz paradoksalno premoščajo prepade in zagotavljajo kontinuiteto načel *grude in krvi*: tako nemški jezik združuje Alzacijo in francosko državo, Slovenija pa ohranja južnoslovanski jezik in je integrirana v evropsko skupnost. Kri in gruda sta torej pojma, ki imata različne navezave in jasne konotacije. Avtor meni, da »zemlja teži za tem, da prevlada nad krvjo, se pravi trdne meje nad kulturnimi in jezikovnimi skupinami« (str. 9). Z drugim delom izjave, tj. prevlade nad kulturnimi in jezikovnimi skupinami, se antropologi in lingvisti vsekakor ne bi strinjali (na primer ireverzibilnost primarne socializacije, kulturna transmisija, ireverzibilnost lingvističnih kodov, Govorica, Jezik itd.), če izjave seveda ne prezentiramo v drugačnem kontekstu. Kar se tiče obče geografsko-političnega, prejšnja izjava drži. Le Bras jo vpne v diskurz Alzacije in Slovenije, kjer naj se Alzacija vrne k Franciji, Slovenija v isto skupnost z Avstrijo.

Knjigo razdeli na štiri poglavja, kjer se v predgovoru sklicuje na reference novoveškega diskurza. Tu ga zanima pojem populacije in letnica 1752, ko je Hume izraz populacija uporabil v *Političnih razpravah*. Nadaljuje s terminološkim pregledom (uporaba pojma *the number of people* v 17. stoletju in negativna konotacija depopulacije). Stare Grke in njihovo štetje ljudstva primerja z živahnimi in duhovitimi komparacijami sodobne ekološko-(pre)osveščene družbe. Ne gre mimo eshatoloških diskurzov, kjer raziskuje štetje ljudstva po očakih Biblije. Opiše Hobbesovo razumevanje (in izrazito natančnost njegovega tajnika, Perryja, ki je uskladił število in substanco prebivalstva tedanjega časa – v Stari Grčiji namreč niso poznali kategorialnega štetja, pač pa štetje državljanov, ki je ponavadi vsaj za polovico manjše od dejanskega števila). Vsekakor ne pozabi na Malthusa, de Condorceta in de Tocquevilla (enakost, neenakost dobrin). Zanimivost tega poglavja je v pojmu demografije, ki se z razliko od opisanih gesel in terminov ne naslanja na ideologijo, pač pa na »znanstveni študij prebivalstva«, kot pravi sam (str. 13). Zaveda pa se, da je pojem demografije, ki govori o številu oseb danega trenutka na dotičnem ozemlju, kljub vsemu abstrakcija.

V prvem poglavju govori tudi o kolonizaciji in invaziji. To poglavje je specifično, in ni presenetljivo; bralec je prepuščen zgodovinskim dejstvom in duhu časa pozabljene preteklosti, kjer pa je potrebno priznati avtorjevo spretnost v eleganci naracije. V uvodu nas popelje v 19. stoletje, čeprav bralec avtomatično pričakuje daljše potovanje časovnega stroja. Kot Francoz opre na leto 1890, ko je njegov rod stagniral v rasti prebivalstva. Imigracija in z njo povezana naturalizacija pokažeta nacionalni imaginarij, kjer državljanstvo ni zgolj sklicevanje na posamične primere, pač pa sili k razmisleku o tem, kako se določa nacionalna vez in kako se nek narod ohranja.

Z letnico 1865 nas z de Lavergnom prepriča o starodavnih koreninah strahu pred prekomernim naraščanjem prebivalstva, kar radikalizira (vsaj na nivoju pisane besede) Malthus. V tem, konotacijsko negativnem ozračju, se združita dejanskosti v pojmi kolonizacija in emigracija. V tem času Francozom priporočajo strategijo odseljevanja (kljub majhni rasti prebivalstva) in leta 1899 pariško statistično društvo oznanja kolonialno širjenje. Seveda razmeji proces kolonizacije od emigracije, saj sta posledice divergentnih razvojnih premikov. Vendar pa je bila Francija za tedanji čas tipična vsaj kar se tiče manjše rodnosti glede na Anglijo in Nemčijo, in po francoskem prepričanju je emigracija vzrok za kolonialno moč in hkrati razlog za moč neke nacije. Kolonializem tik pred izbruhom prve svetovne vojne da odgovor na problematiko rasnih kategorij (tedanje debate o rumeni in beli rasi), ki je omogočila premestitev političnih antagonizmov v strah pred »rumenci«.

Vendar pa je odlika te knjige zlasti v dejstvu predstavitve strahu »stare Evrope«, kateri rodnost izrazito upada in kjer je nenazadnje že od leta 1865 v spisih Lavergneja jasno, da bodo bolj plodne rase naselile opustošene predele. Med te rase sodijo južnoslovanski narodi, Afričani in ljudje muslimansko-islamskega izvora. To problematiko avtor obravnava v preostalih poglavjih

– *Sistem veznih posod, Ljudstvo in ozemlje ter Arhitektura ljudstev*. Vsem je skupno sklicevanje na reference (post)maltuzijancev, zlasti na problematiko pozitivne evgenike (Francija) ter negativne (Nemčija); slednja je bila radikalizirana s holokavstom. Le Bras kot Parižan in vitez častne legije, kot direktor oddelka za metode in projekcije na INED ter vodja raziskav na Nacionalnem inštitutu za demografske študije skuša demografsko problematiko rešiti zamegljenih ideologij, ki so se zaostrele od druge svetovne vojne dalje. Poudarja, da so Francozi zmanipulirani z ideologijami; to tezo argumentira preko afere Rommel (rivalstvo med Francijo in Nemčijo, 1878), ki je v preobliki afere Bumedien razkrinkala svoj pravi značaj. Sovpadanje podobe umišljenega Francoza in podobe potomca tujca neevropskega porekla ni naključna. Gre za ambivalentno evolucijo ideje o vpadu (sistem veznih posod) ter na drugi strani še vedno aktualne Montesquiejeve geografsko antropološke teorije okolja. V pričujočem delu sledimo zlasti predstavi o tujcu, kjer gre za graditev tradicije, polne predsodkov in rasističnih tendenc *Mein Kampfa*. Torej izrazito aktualno delo v premislek strahu pred *feredami*, pred tujci neevropskega porekla, pred Judi, ki so siva eminenca prostozidarskih lož.

Nemci danes na primer sprejemajo več političnih beguncev kot katera koli druga odprta država na svetu. Ideologija »*tujcev treh koncentričnih krogov*« za Francoze kaže jasno tendenco, ki jo avtor prezentira skozi celotno delo (izsledki Nacionalnega inštituta za demografske študije) in nakazuje možnost, da postajamo tujci v lastnih deželah ne zaradi dejanskega »vdora« tujcev neevropskega porekla, pač pa zaradi pranja možgan, kar argumentira z Ratzelom in Renanom: »*človeška skupina si prilasti neko ozemlje, tako da se poveže zaradi vpliva nejasnih idej*«. Te nejasnosti, ki so skupne kolektivni zavesti neke skupine ali naroda so vsajene tudi z geslom *Blut und Boden*, kjer pogosto eno zmaguje na račun drugega.

Boštjan Šaver

**Nadja Zgonik: Podobe Slovenstva. Ljubljana: Nova revija, 2002
237 strani (ISBN 961-6352-41-5), 16.900 SIT**

spremnna beseda Niko Grafenauer

Kot umetnostna zgodovinarica in docentka na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani se Nadja Zgonik ukvarja predvsem z raziskovanjem zgodovine slovenske umetnosti in njenim družbenim statusom. Pričujoče delo predstavlja pomemben dosežek v analizi in historični interpretaciji slovenstva, slovenske narodne in nacionalne identitete. Knjiga je razdeljena na štiri krovna poglavja, v katerih se avtorica posveti vidikom uresničitve slovenstva, nastanku in razvoju umetnostno-zgodovinske metodologije za obravnavo naroda, ikonografiji slovenstva in okoliščinam rojstva naroda. Uvodoma avtorica opozori, da ukvarjanje z narodom kot umetnostno kategorijo v resnici sodi v širši kontekst kulturne politike, zato ga lahko po njenem mnenju označimo s pojmom ideologije, pri čemer izpostavlja, da je v slovenskem narodnem prostoru imel kulturni nacionalizem vlogo pozitivne ideologije, saj je pripeljal do nastanka nacionalne države (str. 9). V tem aspektu hudomušno predlaga, da bi lahko kulturo sedaj, ko je že opravila svoje politično poslanstvo, odrešili službe v politične namene. Po drugi plati Zgonikova že v uvodu razdeli teoretski sociološki aparat, s katerim konceptualizira pojave, kot so narod, jezik, prostor, nacionalizem, ideologija: takšen teoretični aparat ji omogoča skozi celotno delo pronicljivo analizo tematskega področja. Tako na slikovit in jedrnat način povzame teoretsko iztočnico *zamišljenih skupnosti* Benedicta Andersona, *dihotomizacije nacionalizmov* Ernesta Gellnerja ipd. in jih ves čas dopolnjuje s primeri in podobami iz sveta umetnosti.

V prvem poglavju avtorica dela zastavi tezo, da je kulturni nacionalizem preddržavno stanje neke politične ideologije, saj so nacionalizmi v kulturi po njenem mnenju precej starejši pojav,